

получить информацию о налогах и методах их уплаты, обучающие программы, разработать и распространять информационные буклеты по налогам.

Таким образом, разрабатывая новые налоговые механизмы в отношении субъектов малого и среднего предпринимательства, Кабинет министров КР должен способствовать созданию адекватной системы компетентного управления, просчитывать приемлемую норму налоговой нагрузки, налоговые льготы, стимулирующие деятельность МСБ.

Список использованной литературы:

1. Камчыбеков Т.К., Усубакунов Э.К. Финансовые взаимоотношения предприятий с бюджетом//Современное состояние и перспективы развития национальной финансово-кредитной системы: сб. материалов Международной научной конференции студентов специалитета, бакалавриата, магистратуры. Российский экономический университет им. Г.В.Плеханова, 2017г. С.242-245.
2. Мусакожоев Ш.М. Стратегия инновационного развития КР до 2040года. Журнал «Экономический вестник», 2017г № 3. С.9-58.
3. Чолбаева С.Дж. Финансово-кредитные механизмы государства и повышение их роли в установлении бизнес партнерства. Б.2015. С.255-275.
4. режим доступа: |<https://www.sti.cof.kg> и НСК КР/ годовой журнал «Малое и среднее предпринимательство в КР» и (электронный ресурс)/ Кыргызстан в цифрах.- Режим доступа: www/stat/kg.

УДК 334.7(575.2)

DOI 10.33514/1694-7851-2023-4-153-158

Шакирова К.К.

И. Арабаев атындагы КМУ, Экономика жана менеджмент институту, э.и.д., доценттин м.а.

Шакирова К.К.

КГУ им. И. Арабаева, Институт экономики и менеджмента, д.э.н., и.о. доцента

Shakirova K.K.

KSU named after I. Arabaeva, Institute of Economics and Management, Doctor of Economics Sciences, Acting associate professor

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН АЙМАКТАРЫНЫН ТУРУКТУУ
ЭКОНОМИКАЛЫК ӨСҮШҮҮҮЧҮН САНАРИПТИК ТЕХНОЛОГИЯЛАР
ДООРУНДАГЫ ИШКЕРДҮҮЛҮК
ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВО В ЭПОХУ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ
ДЛЯ УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА РЕГИОНОВ
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ
ENTREPRENEURSHIP IN THE ERA OF DIGITAL TECHNOLOGIES
FOR SUSTAINABLE ECONOMIC GROWTH OF THE REGIONS
OF THE KYRGYZ REPUBLIC**

Аннотация: Макалада Кыргыз Республикасынын аймактарындагы ишкерлер үчүн санариптик технологиялардын негизги маселелери каралат.

Аннотация: В статье рассматриваются основные вопросы цифровых технологий для предпринимателей в регионах Кыргызской Республики.

Abstract: The article discusses the main issues of digital technologies for entrepreneurs in the regions of the Kyrgyz Republic.

Негизги сөздөр: ишкердик, санариптештирүү, технология, экономикалык өсүш, туруктуулук, аймак, өнүгүү, колдоо, факторлор, интеграция, компонент.

Ключевые слова: предпринимательство, цифровизация, технология, экономический рост, устойчивость, регион, развитие, поддержка, факторы, интеграция, компонент.

Key words: entrepreneurship, digitalization, technology, economic growth, sustainability, region, development, support, factors, integration, component.

Мамлекеттик жана жеке кызыкдар тараптар экономикалык, экологиялык жана социалдык өнүгүүгө жетишүүнү талап кылган туруктуу атаандаштыкка умтулуу менен ишкердик экосистемаларын өнүктүрүү үчүн санариптик технологияларга көбүрөөк таянышууда. Санариптештирүү биздин азыркы жашообузду түзүүчү негизги бузуку фактор катары карасак, натыйжалар анын ишкердик активдүүлүккө жана туруктуу атаандаштыкка оң таасирин тийгизерин жана ишкердик активдүүлүк туруктуу атаандаштыкка салым кошоорун көрсөтүп турат. Санариптештирүүнүн аспектилерин туруктуу атаандаштыкка ар кандай деңгээлде таасир этет; туташуу, интернетти колдонуу жана санариптик интеграция буга таасир этүүчү негизги компоненттер болуп саналат. Ал эми санариптик көндүмдөр жана санариптик мамлекеттик кызматтар анча маанилүү эмес. Натыйжалар жаңы бизнести түзүүгө дем берүүгө, кеңири жана ишенимдүү байланышты камсыздоого, интернетти колдонууну көбөйтүүгө жана санариптик инклюзивдүүлүккө жетишүүгө үндөгөн өкмөттөр жана саясатчылар үчүн теориялык жана практикалык натыйжаларды берет.

Санариптик экономиканын өсүшү, негизинен, санариптик колдоого алынган ишкердик иш-аракеттердин болушуна милдеттүү. Санариптик экономика өнөр жай революциясынан кийинки эң маанилүү экономикалык жетишкендиктердин бири катары кеңири таанылып, экономиканы, жумуш орундарын, ал тургай бүтүндөй коомду өзгөртүү мүмкүнчүлүгү менен мүнөздөлөт.

Экономиканын санариптик доорго өтүшү ишкердиктин белгиленген оюн эрежелеринен кыйла айырмаланган факторлорго жана өзгөчөлүктөргө негизделген түрүнүн пайда болушун аныктайт. Бул өзгөртүүлөр санариптик технологияларды жайылтуу менен байланышкан жаңы параметрлерге жана функцияларга ыңгайлаша ала турган фирмалар үчүн бир катар мүмкүнчүлүктөрдү ачат.

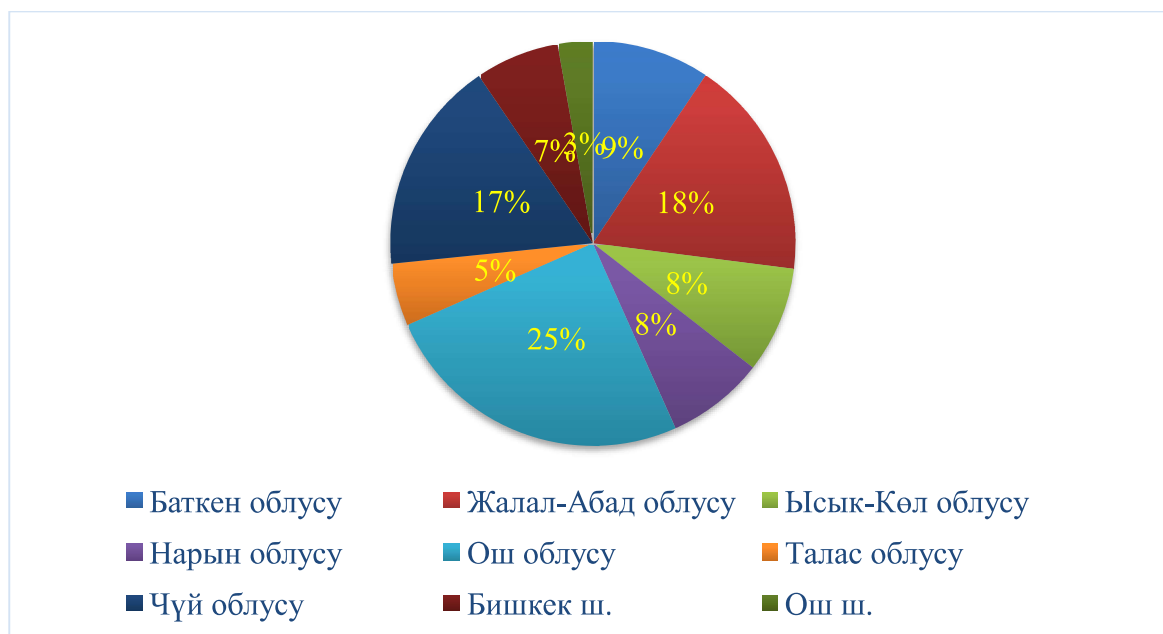
2024-жылдын 1-январына карата Кыргыз Республикасынын аймагында 765,7 миң ишкердик субъекти, юридикалык жана жеке жактар катталган. Өткөн жылга салыштырганда алардын саны 0,2 пайызга көбөйгөн[1].

1-таблица. 2024-жылдын 1-январына карата аймактар боюнча иштеп жаткан чарба жүргүзүүчү субъекттер

Аймактар	Баардыгы	пайыз менен	
		өткөн жылдын тийиштүү датасына карата	жыйынтыкка карата
Кыргыз Республикасы	765,7	100,2	100
Баткен облусу	71,6	98,6	9,4
Жалал-Абад облусу	134,6	103,0	17,6
Ысык-Көл облусу	65,4	98,1	8,5
Нарын облусу	59,8	99,9	7,8
Ош облусу	192,4	101,9	25,1
Талас облусу	38,5	96,0	5,0
Чүй облусу	130,9	100,9	17,1
Бишкек ш.	51,4	113,5	6,7
Ош ш.	21,1	69,2	2,8

Булактар: <https://www.stat.kg/ru/publications/doklad-socialno-ekonomicheskoe-polozhenie-kyrgyzskoj-respubliki/>

Иштеп жаткан чарба жүргүзүүчү субъекттердин жалпы санында эң чоң үлүш (61,7 пайыз) айыл, токой жана балык чарба чөйрөсүндө иштеген чарбакер субъекттерге туура келет.

1-Диаграмма. 2024ж. 1-январына карата аймак боюнча чарба жүргүзү субъектилердин бөлүнүшү (жыйынтыкка карата пайыз менен)

Чарба жүргүзүүчү субъектилердин түзүмүндө дыйкан (фермер) чарбалары менен жеке ишкерлер басымдуулук кылды.

2-таблица. 2024-ж. 1- январына карата түрлөрү жана аймагы боюнча иштеп жаткан чарба жүргүзүүчү субъектилер (миң)

	Бардыгы	анын ичинде:					
		чакан	орто	ири	дыйк ан (фермер) чарбалары	жек е ишкерлер	башка обочолонгон бөлүмчөлөр
Кыргыз Республикасы	765,7	29,4	4,5	2,0	354,9	366,3	8,6
Баткен облусу	71,6	1,2	0,4	0,1	33,2	36,3	0,4
Жалал-Абад облусу	134,6	2,3	0,8	0,3	82,0	47,6	1,7
Ысык-Көл облусу	65,4	1,5	0,4	0,2	17,3	45,0	1,0
Нарын облусу	59,8	0,6	0,3	0,1	33,1	24,7	0,9
Ош облусу	192,4	2,7	0,7	0,2	110,1	77,4	1,2
Талас облусу	38,5	0,8	0,3	0,1	22,8	13,9	0,6
Чүй облусу	130,9	3,5	0,6	0,2	52,0	73,2	1,3
Бишкек ш.	51,4	15,3	0,8	0,7	1,0	32,3	1,2
Ош ш.	21,1	1,5	0,2	0,1	3,3	15,7	0,3

Булактар: <https://www.stat.kg/ru/publications/doklad-socialno-ekonomicheskoe-polozhenie-kyrgyzskoj-respubliki/>

Чарба жүргүзүүчү субъектилердин жалпы санынын ичинен юридикалык жактардын үлүшү 4,8 пайызды же 36,9 миң түздү.

Иштеп жаткан юридикалык жактардын көпчүлүк бөлүгү (82,6 пайызы) чакан чарба жүргүзүүчү субъектилерге туура келет, алардын 50,1 пайызы Бишкек шаарында катталган.

Орто жана ири чарба жүргүзүүчү субъектилердин үлүшү, тиешелүүлүгүнө жараша, 12,0 жана 5,4 пайызды түздү.

Ишкердик көбүнчө элет калкынын арасында ишкердикти колдоо боюнча туруктуу көйгөйдүн негизги чечими катары каралат.

Ишкердикти санариптештирүү технологиялары аркылуу трансформациялоо оң натыйжаларга алып келет, бирок ал теңсиздикти күчөтөт жана туруктуу өнүгүү максаттарын жокко чыгарат. Бул изилдөөнүн максаты санариптештирүү технологиясын трансформациялоонун айылдык ишкердикке тийгизген таасирин изилдөө жана чалгындоочу ырааттуу аралаш ыкмаларды колдонуу менен бул трансформациянын кесепеттерин жумшартуу аракеттерин түшүндүрүү болгон. Саясатты кабыл алуу модели методу ишкердик жүрүм-турум моделдерин талдоодо белгисиздикти азайтуу үчүн колдонулган. Маалыматтар этнографиялык байкоолор менен коштолгон анкета жана жарым структураланган интервью аркылуу чогултулган. Жыйынтыктар айылдагы ишкердикти технологиялык трансформациялоо ар кандай жаңы потенциалдарды колдой тургандыгын көрсөттү. Аларга татыктуу жумуш мүмкүнчүлүктөрү, үй-бүлөлүк ишкердик жана жергиликтүү экономиканын өсүшү кирет. Бирок, технология теңсиздикти жана салттуу рыноктордон коркуу сезимин күчөтөт, бул башка туруктуу өнүгүү максаттарына (SDGs) жетишүүгө тоскоол болушу мүмкүн. Бул теңсиздиктер жана белгисиздик коркунучу жергиликтүү гуманисттик акылмандыктын потенциалына негизделген социалдык тилектештиктин экономикалык трансформациясынын бизнес модели аркылуу жумшартылышы мүмкүн. Ошентип, бул изилдөө илимий маалыматты жана социалдык жана институттук саясат үчүн кесепеттерди

бере алат. Ал ошондой эле Шумпетердин Контративдик толкуну менен байланышкан институционалдык жана социалдык ишкердиктеги инновациянын жаңы теориялары боюнча адабияттарга салым кошо алат.

Аймактык ишкердикти санариптештирүү барган сайын зарыл болгон региондук жана глобалдык өнүктүрүү саясатынын приоритети болуп саналат. Бул социалдык тилектештикти кайра куруу моделинин айыл экономикасындагы жергиликтүү акылмандыктын потенциалына негизделген жаңы чакырыктарды жана мүмкүнчүлүктөрдү ачат. Санариптештирүү ошондой эле экономикалык өсүштү жана региондук өнүгүү потенциалын жогорулатат. Санарип технологиялар экономикалык баалуулуктарды жаратат, бирок натыйжада дагы эле баалуулуктарды түзүү үчүн мүмкүнчүлүктөрдү аныктоо керек.

Санариптештирүү чөйрөсүндө ишкердикти технологиялык трансформациялоо туруктуу өнүгүү максаттарына жетүү үчүн негизги кыймылдаткыч күч болуп саналат. Бирок ал кирешелердин теңсиздигин күчөтүп, туруктуу өнүгүү максаттарына жетишүүгө тоскоол болушу мүмкүн. Кошумчалай кетсек, санариптик ажырымды аз камсыз болгон үй чарбалары үчүн жеткиликтүү болбогон жогорку ылдамдыктагы интернет ого бетер күчөтүүдө.

Технологиялык трансформация ошондой эле кирешелердин теңсиздигин күчөтөт жана аз камсыз болгон үй чарбаларынын муундар аралык мобилизациясына жана адамдык капиталдын топтолушуна тоскоолдук кылат. Бул ишканалар менен жумушчулардын ортосундагы кирешелердин теңсиздигине алып келди. Бул санариптештирүү технологияларын трансформациялоонун оң жана терс кесепеттерин изилдөөнү жана түшүндүрүүнү талап кылат. Заманбап санариптик технологиялар изилдөө жана практикадан кийин гана айкын боло турган белгилүү бир керексиз, көрүнбөгөн жана белгисиз психологиялык эффекттерге ээ деп эсептешет. Мурунку адабияттар институционалдык изилдөөлөр экономикалык өсүштү камсыз кылууда санариптик ишкердик трансформациянын детерминанттарын изилдөө үчүн зарыл экенин көрсөттү.

Санариптик технологияларды өнүктүрүү учурдагы бизнес моделдердин өзгөрүшүнө жана жаңыларын түзүүгө, жаңы өнүмдөрдү жана кызматтарды киргизүүгө, бизнес-процесстердин натыйжалуулугун жогорулатууга жана натыйжада ишканалардын атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн жогорулатууга алып келет. Бул ошондой эле жергиликтүү жана улуттук экономиканын атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн жогорулатат. Учурдагы экономикаларды санариптикке которуу чакан жана орто ишканалар тарабынан шартталган жергиликтүү жана улуттук экономикалардын тездетилген өсүшү үчүн олуттуу мүмкүнчүлүк болуп саналат. Бул жагынан мамлекеттин ролу санариптик бизнести өнүктүрүү үчүн сапаттуу мыйзамдык жана инфраструктуралык чөйрөнү камсыз кылуу, санариптик жумуш орундарын өнүктүрүүгө дем берүү жана иштеп жаткан бизнести санариптештирүүнү каржылоого же жаңы бизнести өнүктүрүүгө багытталган финансылык инструменттерди бекемдөө болуп саналат. бир. технологиялык бизнес жана санариптик технологиянын маанилүүлүгүн жайылтуу. Бул көбүнчө ортодон жогору өсүү потенциалы бар сектор катары аталган технология секторуна инвестиция тартуунун жагымдуулугуна таасирин тийгизет. Технологиянын бизнеске тийгизген таасири сөзсүз болот жана бизнес үчүн жаңы рынок шарттарын жана динамикалык бизнес чөйрөсүн кабыл алуу же бизнести санариптештирүү жана жаңы технологияларды бизнес моделдерине интеграциялоо үчүн инвестициялоо зарыл. Санариптик чөйрөгө адекваттуу ыңгайлаша албаган ишканалар сөзсүз түрдө атаандаштыкка жөндөмдүүлүктүн төмөндөшүнө дуушар болушат, ал эми кээ бирлери рынокто жашап кетүү коркунучуна туш болушу мүмкүн. Бул макаланын максаты бизнесе санариптик

технологияларды колдонууну изилдөө жана ишкананын өсүшү жана өнүгүшү үчүн аларды колдонуунун маанилүүлүгүн далилдөө, ошондой эле жергиликтүү өнүгүү жана бүтүндөй улуттук экономиканы чыңдоо үчүн санариптештирүүнүн маанилүүлүгүн көрсөтүү.

Региондун туруктуу экономикалык өсүшү инновацияларды киргизе турган жана көптөгөн жумуш орундарын түзө турган динамикалык ишкерлерди чыгара алган жандуу жеке сектордон көз каранды.

Колдонулган адабияттар:

1. Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети. Кыргыз Республикасынын социалдык экономикалык абалы. 24.01.2024ж.
2. Шакирова К.К., Мусуралиева М.М., Абдраимова Б.К. Экономическая безопасность государства. Вестник Кыргызского государственного университета имени И. Арабаева. №2, 2022.С. 336-341.

УДК 334.78(575.2)

DOI 10.33514/1694-7851-2023-4-158-163

Шакирова Клара Капановна, Нурбек кызы Жаркынай

И. Арабаев атындагы КМУ, Экономика жана башкаруу институту, э.и.д., доценттин м.а.

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети менеджмент экономика институту,
"Менеджмент" багыты, 3-курсун студенти

Шакирова К.К., Нурбек кызы Жаркынай

КГУ им. И. Арабаева, Институт экономики и менеджмента, д.э.н., и.о. доцента,
Кыргызский государственный университет имени И. Арабаева Институт экономики
менеджмента, направление «Менеджмента, студент 3-курса

Shakirova K., Nurbek kyzy Zharkynay

KSU named after I. Arabaeva, Institute of Economics and Management, Doctor of Economics
Sciences, Acting associate professor

Kyrgyz State University named after I. Arabaev Institute of Management Economics, direction
“Management”, 3rd year student

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНДА АЗЫРКЫ МЕКТЕПКЕ ЧЕЙИНКИ БИЛИМ БЕРҮҮНҮН ӨНҮГҮҮСҮНҮН НЕГИЗГИ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОГО ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ

MAIN TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF MODERN PRESCHOOL EDUCATION IN THE KYRGYZ REPUBLIC

Аннотация: Макалада Кыргызстандагы мектепке чейинки билим берүү тармагындагы эң курч көйгөй жана мектепке чейинки балдар үчүн мектепке чейинки билим берүү уюмдарына милдеттүү түрдө баруунун жоктугу, мектепке чейинки мекемелердин жетишсиздиги, өзгөчө өлкөнүн аймактарында жана балдарды мектепке тартуу менен байланышкан көйгөйлөр талдоого алынган.